

Engler Lajos

A HARAREI CSÚCSÉRTEKEZLET MARGÓJÁRA

Általános megítélés szerint az el nem kötelezett országok nyolcadik, hararei csúcsertekezletére rendkívül kedvezőtlen nemzetközi viszonyok között került sor. A hetedik, delhi csúcstalálkozótól nem hogy csökkent volna, hanem tovább növedekett a nagyhatalmi fegyverkezési versengés, s ennek következtében fokozódtak a válságok. A tömbpolitika alapelvei, a nyomásgyakorlás, a nyílt és leplezett agresszió, a mások belügyei-be való durva beavatkozás mindennapos jelenséggé vált a Közel- és Közép-Keleten, Délkelet-Ázsiában, Dél-, illetve Latin-Amerikában, de kevésbé nyílt formában úgyszólván a világ minden táján is. Az erőfölényért, a befolyási övezetekért folytatott versengés következtében veszélybe került úgyszólván valamennyi el nem kötelezett ország függetlensége és biztonsága.

Ezzel párosult a világgazdasági helyzet további romlása, az Észak és Dél közötti párbeszéd megszakítása, a fejlett és a fejlődő országok közötti szakadék elmélyülése. Minden belső erőfeszítésük és lemondásaik ellenére ugyanis a fejlődő országok adósságterhe olyannyira megnövekedett, hogy az elviselhetetlenség határait súrolva egy beláthatatlan következményekkel fenyegető robbanás veszélyét vetítette előre. S a növekvő protekcionizmus, a kölcsönök után járó indokolatlanul magas kamatlábak, a valuta árfolyammal való manipulálás következtében ez a kritikus pillanat egyre közelebb kerül.

A nemzetközi színtér ilyen szövegkörnyezetében a csúcsertekezletre nemcsak az a súlyos feladat hárult, hogy a mozgalom alapelveinek megszilárdításával megőrizze az el nem kötelezettek mozgalmának egységét, síkraszálljon a mozgalom berkeiben jelentkező ellentétek rendezéséért, mi több, a fegyveres összetűzések megszüntetéséért, hanem, hogy felkutassa a hatékony módját annak, hogy útját állja az emberiség létét veszélyeztető fegyverkezési versengésnek, annak a legégetőbb problémájának a megoldásáért, amely nélkül „egyetlen más kérdés sem válaszolható meg”.

A csúcsertekezlet vendéglátója

Ennek tükrében érthetőbb az a bizonyos fenntartás, amellyel a mozgalom egyes országai már a nyolcadik csúcsertekezlet vendéglátójának kijelölésekor viszonyultak Zimbabwehoz. Az alig néhány évvel ezelőtt (1980-ban) felszabadult, önállóságának gyermekcipőjében járó országot valóban nem kis szervezési és politikai-diplomáciai feladatok várták a csúcsertekezlet zavartalan lebonyolításához szükséges feltételek biztosításában. Ehhez, a feltételezett tapasztalatlanságon kívül, tárgyilagos tényként párosult a fajüldöző Dél-Afrikai Köztársaság közvetlen közelsége, ami nemcsak egy lehetséges beavatkozás veszélyét, hanem annak a lehetőségét is rejtegette, hogy a fajüldöző pretoriai rezsim által előidézett, jóllehet általános érdekű, de mégis helyi jellegű válság, olyannyira „megüli” az értekezletet, hogy ezáltal háttérbe szorulhatnak az egész emberiséget érintő, a mozgalom egységének megőrzése szempontjából vitális kérdések.

S jóllehet már az értekezlet napirendi javaslatának előkészítésekor, majd később a politikai és gazdasági záródokumentum-tervezetek megszövegezésével erre Zimbabwe jó előre rácaffolt, az ebbéli aggályokat mégiscsak a csúcsertekezlet menete oszlatta szét végérvényesen. Nem vitás ugyan, hogy a nyolcadik csúcsertekezletre Zimbabweban kerül sor, jelentős támogatást nyújtott e független dél-afrikai országnak s a dél-afrikai fajüldöző rendszer ellen küzdő valamennyi felszabadítási mozgalomnak a gyarmati rendszer utolsó fellegvára elleni harcban, de kétségtelen, hogy ezzel sem a vendéglátó, sem más afrikai frontország küldöttsége nem élt vissza az értekezleten.

Ily módon adva voltak a kedvező feltételek egy sikeres csúcsertekezlet megtartására. Annál inkább, mert Robert Mugabenak, Zimbabwe kormányfőjének a rátermettségéből kifolyólag, a csúcsertekezletet megelőző szerteágazó diplomáciai tevékenységből a vendéglátó a lehető legmegfelelőbb következtetéseket vont le: magán a csúcsertekezleten később nyilvánvalóvá is vált ugyanis, hogy — egy bizonyos hullámvölgyön (Havannában) túljutva — nemcsak a mozgalom berkeiben, hanem világszerte is jelentősen megnövekedett az el nem kötelezettek alapelveihez való ragaszkodás, illetve az irántuk tanúsított érdeklődés, mint a jelenlegi válságos világpolitikai korszakból való kiút felkutatásának egyedüli lehetősége. Az értekezlet zavartalan menetének biztosításához tehát nem is kellett más, minthogy az elnöklő szilárdan tartsa magát a mozgalom alapelveihez, amit Mugabe — akiben Afrika s a mozgalom kétségkívül egy új, kimagasló politikai egyéniséget, a „fekete kontinens” hajdani nagy politikusainak méltó utódát ismerhette meg — következetesen be is tartott.

A jubileum

A vendéglátónak ebben jelentős segítségére volt az is, hogy a nyolcadik csúcsertekezlet kezdete még napra is pontosan egybeesett a mozgalom első, belgrádi summitjának 25. évfordulójával. Az ez alkalommal megtartott ünnepség, s a díszülésen elfogadott nyilatkozat egyértelműen kinyilvánította az egybegyűltek ragaszkodását az elnemkötelezettség politikája tartós értékű elveihez és céljaihoz „amelyeket 1961 szeptemberében megfogalmazott a belgrádi nyilatkozat, s a kairói, lusakai, algíri, colombói, havannai és delhi csúcsertekezlet tovább tökéletesített”, minek eredményeként „a mozgalom a nemzetközi kapcsolatok tömbön kívüli, független és egyetemes pótolhatatlan tényezőjévé vált”.

Tito, Nasszer, Szukarno, Nehru, Nkrumah és a mozgalom többi megalapítói emlékének a felidézése azonban nem csupán az érzelgős megemlékezés ügyét szolgálta, hanem annak a történelmi ténynek a nyugtázását jelentette, hogy „az el nem kötelezettek a mozgalom politikájának, elveinek alkalmazásában az aktív, békés koegzisztencia érdekében kifejtett nagyszabású szerepvállalásukkal nagymértékben hozzájárultak jó néhány háborús veszély elhárításához, új távlatot nyitottak, rámutattak a nemzetközi feszültség enyhítésének, az egyenrangú együttműködés fejlesztésének és a lehetséges fejlődésnek az útjára”.

Az értekezlet tehát néhány előbbi csúcsertekezlettől eltérően az alapelvek megőrzéséért folytatott harc helyett ezúttal valóban a lényegbevágó kérdések megvitatására összpontosíthatott.

A háború

Igy kerülhetett sor arra, hogy — bizonyos értelemben — az előrelátott forgatókönyvtől eltérően előtérbe került az iraki—iráni háború problémája. Mint ismeretes, ezt a kérdést, „a mozgalom szégyenfoltját”, kezdettől fogva minden gyülekezeten igyekeztek a résztvevők megkerülni. Elsősorban azért, mert az áldatlan háború kétségkívül sokat ártott a mozgalom tekintélyének, de még inkább, mert említése rendszerint olyan véleménykülönbséget eredményezett, amely minden alkalommal erősen veszélyeztette a mozgalom egységét.

Mivel ezúttal ez a veszély nem állt fenn, a csúcsertekezlet résztvevői éltek az alkalommal, és kifejezésre juttatták abbéli véleményüket, hogy a két el nem kötelezett ország közötti értelmetlen vérengzésnek, a két ország, az egész mozgalom és a világbéke érdekében, azonnal véget kell vetni. Ezzel ugyan még nem bírták jobb belátásra a háborús feleket, de kétségkívül megszabadultak egy nyomástól, egy erkölcsi kolonctól, amely a mozgalom rosszakaróinak alkalmat adott, az alapelvek értékének megkérdőjelezésére.

A háborúval kapcsolatos fejlemények, sajnos, arra utalnak, hogy a Harareban elhangzott, olykor valóban szinte emberség által diktált

felszólalásoknak nem lett meg a kellő fogantója, de így legalább nyilvánvalóvá vált, hogy ki a felelős a háború folytatásáért. A mozgalom alapelveinek erejét pedig az is bizonyítja, hogy mindennek ellenére a két hadban álló halálos ellenség továbbra is — nyilván felmérve az egymás közötti ellenségeskedésen túlmenő érdekeiket — változatlanul kitart a mozgalom mellett.

A leszerelés

E váratlan, s mégis előrelátható mozzanaton kívül, a többi alapvető általános érdekű kérdés közül a leszerelés problémája dominált az értekezleten. S jóllehet a két versengő nagyhatalom közül ezúttal — tárgyilagos okoknál fogva — Washington húzta a rövidebbet az áldatlan fegyverkezési verseny kérdésében, egyöntetűen az érdekövezetekre való felosztásra irányuló nagyhatalmi politika lett, „mint olyan”, kipellengérezve: „az elnemkötelezettség jellege és eredeti elvei magába foglalják... a nagyhatalmak és tömbök olyan politikája elleni harcot, amely arra törekszik, hogy fenntartsa világunk tömbökre osztottságát” — áll többek között a mozgalom évfordulója alkalmából elfogadott ünnepélyes nyilatkozatban. Erre pedig azért szükséges külön is felhívni a figyelmet, mert a hararei plenáris üléseken elhangzott felszólalások, s az értekezleten elfogadott dokumentumok alapján egyesek a mozgalom jelentős „radikalizálódásáról” cikkeznek. Abból a pusztán „matematikai” tényből kiindulva, hogy az értekezleten sokkal többször hangzott el negatív előjellel az egyik nagyhatalom (azaz az USA) neve, mint a másiké (azaz a Szovjetunióé), azt a látszatot igyekeznek kelteni, hogy a mozgalom egészében „Moszkva felé tolódott”, szem elől tévesztve azt, amit Tito is váltig hangoztatott: Az el nem kötelezettek nem az egyik vagy a másik nagyhatalom mellett, vagy ellen vannak, hanem a nagyhatalmi politika elveinek a kiiktatásáért szállnak síkra, s ennek keretében a nagyhatalmaknak minden egyes cselekedetét külön-külön ítélik meg. Akit tehát a jelen pillanatban ilyen értelemben több bíráló ér, az elsősorban magára vessen.

A világgazdasági rendszer

A fegyverkezési verseny megszüntetéséért és a leszerelési folyamat érdemi beindításáért való síkraszállással párhuzamosan a hararei csúcserkezlet a lehető legnagyobb eréllyel vetette fel a meglévő világgazdasági rendszer gyökeres megváltoztatásának a szükségét. A témakör, természetesen, nem új. Ebben a kérdésben már a negyedik, algíri csúcserkezlet határozott állást foglalt, de a probléma teljes jelentőségének a felismerésére csak akkor került sor, amikor a mértéktelen eladósodás folytán, a gazdasági tömbök önző politikájából kifolyólag a fejlődő or-

szárok haladása nemcsak megrekedt, hanem egyik-másik ország gazdasága a szó szoros értelmében a teljes csőd szélére jutott, s a legszegényebekben aratni kezdett az éhhalál. Harare e tekintetben is kétségkívül történelmi mérföldkövet jelent. A csúcsértekezlet egyértelmű állásfoglalása mellett, hogy „a mozgalom továbbra is ragaszkodik a világgazdaságot jellemző olyan strukturális aránytalanságok felszámolásához, amelyek miatt veszélyesen mélyül a szakadék a fejlett és a fejlődő országok között, s fennáll a nemzetközi rendszer széthullásának veszélye, és ezzel összhangban csökkent a kilátás a fejlődő országok gazdaságának állandó és tartós fejlődésére”.

Az eladósodás pokolgépe tehát vészesen ketyeg, a pénz, a pénzügy, a kereskedelem és a kölcsönös függőségre épülő általános fejlődés ügye pedig megköveteli a nemzetközi együttműködés haladéktalan és hatékony összehangolását, s a sürgős, teljes és átfogó reformot. S ez ezúttal nem csupán a gazdasági szakértők állásfoglalása. A hararei plenáris vita során ugyanis ezt a témát immár azok az országok is felvetették, amelyek — a kiapadhatatlan jövedelemforrásnak tűnő kőolaj birtokában — mindeddig elég közömbösen viszonyultak a kérdéshez.

Ma már kétségtelen, hogy a kölcsönösség tényét egyre inkább felismerik a fejlődők hitelezői is, úgy, hogy a csúcsértekezlet egyik legjelentősebb határozata, hogy ismét fel kell eleveníteni az Észak—Dél dialógust, de sokkal komolyabban kell kezelni a Dél—Dél gazdasági együttműködésnek a problémáját is, ezúttal minden bizonnyal kedvező táptalajra talált, s elsőrendű politikai problémává alakult.

A mozgalom hatékonysága

S ha a világpolitika fent említett kulcskérdéseiben ezúttal aránylag könnyen közös nevezőre jutottak a csúcsértekezlet résztvevői, az el nem kötelezettek mozgalmának egy másik, már huzamosabb ideje időszerű, de bizonyos megfontolásból mindeddig háttérbe szorult problémája ezúttal, úgy tűnik, végérvényesen tisztázódott: a mozgalom hatékonyságának kérdését Moamer el Kadhafi, a líbiai küldöttség vezetője vetette fel a maga sajátos módján. A mozgalom minden értékét elvitató, szögletes megfogalmazásaival, végül is jószolgálatot tett az el nem kötelezetteknek. Elsősorban azért, mert kitűnt, hogy véleményét a csúcsértekezlet résztvevőinek túlnyomó többsége nem osztja, s másodszor, mert alkalmat adott egy érdemi visszapillantásra, annak az útnak a tárgyi-lagos felmérésére, amelyet a mozgalom az első és a nyolcadik értekezlet között megtett.

Ezen a huszonöt éves úton a mozgalom számos nagy világválsággal és megannyi megpróbáltatással találta magát szemben, és kétségtelen, hogy valamennyi esetben figyelemre méltó szerepet játszott. Ez elsősorban az általános atomkatasztrófa megakadályozására és a világháborús veszély csökkentésére vonatkozik, de az sem vitás, hogy nagyban hoz-

zárult a gyarmaturalom-ellenes forradalmak meggyorsításához, mindig napirenden tartotta a világgazdasági rendszer megreformálásának, a gazdasági egyenjogúság biztosításának a kérdését, és „óriási hozzájárulást adott a világszervezet tekintélyének és szerepvállalásának megerősítéséhez és a nemzetközi kapcsolatok általános demokratizálásához”.

Az elnökötelezettség eszméjének életrevalóságát bizonyítja továbbá az is, hogy a mozgalom egyre újabb földrajzi és politikai térségeket hódít meg, s erről nem csupán az tanúskodik, hogy a belgrádi csúcsértekezlet óta a négyszeresére nőtt a mozgalom tagjainak száma, hanem az is, hogy az eszme a világ minden részében, beleértve a tömböket is, egyre több társadalmi erő és egyén számára válik vonzóvá.

S míg az el nem kötelezettek Colombóban még arról tárgyaltak, hogyan nyújtsanak hatékony segítséget a szabadságáért és függetlenségéért harcoló zimbabwei népnek, a nyolcadik csúcsértekezleten, amelyet az immár szabad Zimbabwe fővárosában, Harareban tartottak, arról folyt a vita, hogyan támogassák a Dél-afrikai Köztársaság népének szabadságharcát, a gyarmati rendszer utolsó fellegrvárának fajüldöző kormánya ellen folytatott ádáz küzdelmét, melyet csaknem az egész világ a magáénak tekint. Kell-e ennél ékeesebb bizonyíték a mozgalom hatékonyságára, életrevalóságára — vetette fel a kérdést az értekezlet plenáris ülésének egyik felszólalója.

S mégis a mozgalom hatékonyságfokozásának kérdése ezúttal valóban komoly elemzések tárgyát képezte. Nem annyira a plenáris üléseken, mint inkább az értekezlet bizottságaiban. Az immár több mint száztagú mozgalomban ugyanis, melynek egyik alapelve, hogy nem intézményesíthető, s a határozathozatal is kizárólag konszenzussal történhet, természetesen jelentkezett annak a szüksége, hogy hatékonyabban szembe tudjanak szállni a jól megszervezett katonai és gazdasági tömbökkel.

Ez elsősorban a gazdasági téren jelentős, ahol úgyszólván napról napra történnek változások, s a kellő reagálás hiánya rendszerint egyenlő a gazdasági lemaradással. Ezért — bár egyesek meg nem értésébe ütközött — teljesen indokolt a csúcstalálkozó határozata, hogy hároméves megbízással állandó miniszteri bizottságot létesítsen azzal a feladattal, hogy figyelemmel kísérje a nemzetközi gazdasági helyzetet és hatását a fejlődő országok gazdaságára. A meg nem értés pedig arra vonatkozott, hogy egyesek szerint ez már egy bizonyos fokú institucionalizálódás, amit a mozgalom kezdetől fogva elvben helytelenít. S míg egyes küldöttségeknek e határozat gyakorlati indokoltságát kellett megmagyarázni, másoknak arra kellett rámutatni, hogy a hatékonyság növekedésének érdekében sem indokolt a konszenzus helyett a szavazat-többséggel való határozathozatal gyakorlatba iktatása, mert ez aztán valóban szöges ellentétben áll a mozgalom alapelveivel, sőt lényével.

Mindent összevetve a hatékonyság növelésének tárgyilagos szüksége mellett az értekezlet résztvevőinek egyértelmű megállapításaként leszögezhető: világunk, sajnos, olyan, amilyen, de hogy az el nem kötelezettek mozgalma nélkül még sokkal rosszabb lett volna, az is kétségtelen.

A politikai nyilatkozat

A tény, hogy a csúcsertekezlet záróokmány-tervezetei körül minden szinten — tehát szakértői, külügyminiszteri és állam-, illetve kormányfői szinten is — ezúttal a megszokottnál jóval kevesebb vita adódott, két alapvető tényezőre vezethető vissza: az egyik, hogy a hararei csúcsertekezleten lényegében senki sem kérdőjelezte meg a mozgalom első, belgrádi csúcsertekezletén lefektetett alapelveket, s a másik, hogy a vendéglátó, számos előzetes konzultáció alapján valóban jó, az említett elveket messzemenően tiszteletben tartó záróokmány-tervezeteket prezentált a résztvevőknek. Ezt félreérthetetlenül tudatták is a politikai nyilatkozat bevezető rendelkezéseiben, ahol megállapítást nyert az állam-, illetve kormányfők határozottsága, hogy „szigorúan tartják magukat az elnemkötelezettség elveihez és a mozgalom szelleméhez, mert ez az egyetlen módja, hogy tovább erősítsék akcióképességüket és ráhatásukat a nemzetközi eseményekre”. Ezekkel az alapelvekkel összhangban a nemzetközi viszonyok minden területén tapasztalható általános válság megoldásának kulcsa a párbeszéd, a tárgyalás kell hogy legyen, s az is elsősorban az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében.

A politikai záróokmány ebből kiindulva közelíti meg korunk és világunk valamennyi problémáját, a már említett fegyverkezési versengés meggátolásától és a leszereléstől kezdve a délkelet-ázsiai, a délnyugat-ázsiai, dél-afrikai, közel- és közép-keleti, a mediterrán térség és egyéb más időszerű problémán át egészen az el nem kötelezettek mozgalmának tagországai között dúló viszályokig és ellenségeskedésekig. Ennek keretében az immár több mint hat éve dúló iraki—iráni háborúval kapcsolatban ezúttal első ízben „a mozgalom számára elfogadhatatlan háború mielőbbi végetvetéséért” száll síkra, mert az, csakúgy, mint a tagországok közötti gyakoribbá vált viszályok „veszélyeztetik a békét, s nem különben az egész mozgalom összetartó erejét, hatékonyságát és szolidaritását”.

Meg kell azonban állapítani, hogy az iráni küldöttség nem fogadta el a politikai nyilatkozatnak ezt, az iraki—iráni háborúra vonatkozó részét. Mi több, az újabb iráni offenzívának a csúcsertekezlet ideje alatti tüntető elindításával világosan a mozgalom tudára adta, hogy a csúcsertekezletnek ezt a sarkallatos határozatát nem hajlandó tiszteletben tartani.

A gazdasági nyilatkozat

A csúcsertekezlet záródokumentumának gazdasági részén refrénként vonult végig a már említett megállapítás, hogy a mostani gazdasági világválság, amely elsősorban a fejlődő országokat sújtja, „több szempontból is súlyos politikai probléma”. Szem előtt tartva a ténytet, a csúcsertekezlet résztvevői „sajnálattal adtak hangot, hogy a nemzetközi kö-

zösség annak ellenére, hogy világszinten elismerték a külső eladósodás válságának súlyosságát, még nem tett szükséges lépéseket, hogy politikailag serkentse e probléma tartós megoldását". Ezért nem zárhatók ki az újabb problémák, amelyek tovább veszélyeztetik a fejlődő országok társadalmi rendjét, stabilitását, biztonságát és a világbékét.

A dokumentum leszögezi, hogy a gazdasági világrendben egyre nagyobb a kölcsönös függőség, ez viszont egy globális tárgyalás keretében megköveteli a gyökeres reformot, a nagyméretű szerkezeti aránytalanságok kiiktatását, egy arányosabb fejlődés biztosítását. A nyilatkozat, amely kiterjed a nemzetközi gazdasági élet több más területére is, határozottan síkraszáll az el nem kötelezett országok gazdasági együttműködésének fokozásáért. Az erre vonatkozó javaslatokban, mint ismeretes, eddig sem volt hiány, az említett együttműködés azonban mindedig nemcsak a kívánt, hanem a lehetséges szint alatt is alakult. Egy külön erre a célra alakított bizottság ezért arra hivatott, hogy kidolgozza a Dél—Dél együttműködés stratégiáját, hogy aztán erre építsék a fejlett Északkal való tárgyalások kiindulópontjait.

A bonyodalmak

Az értekezlet záródokumentumai tehát nemcsak megerősítették a mozgalom eredeti elveit és céljait, hanem átfogó akciótervet is tartalmaznak a soron következő időszakra. „Az állam-, illetve kormányfők egyértelműen meghatározták egyfelől országuknak, másfelől pedig az egész mozgalomnak a viszonyulását korunk valamennyi égető problémájához és ellentmondásához.” Általános vélemény szerint a csúcs záróokmányai ezúttal egyetlen kulcsfontosságú kérdést sem kerültek meg.

S amikor már úgy tűnt, hogy a nyolcadik csúcsertekezlet vendéglátójának sikerül az, amit az előbbieket nem tudtak megvalósítani, nevezetesen, hogy az értekezlet a kitűzött időpontban érjen véget — s ezzel a szervezők pontot tegyenek a valóban igen jól elvégzett feladatuk végére —, a szokásos „meghosszabbítás” ezúttal sem maradt el. A bonyodalom, amely a soron következő miniszteri értekezlet vendéglátójának meghatározása körül gyűrűzött, voltaképpen a kilencedik csúcsertekezlet megszervezőinek a kijelölésével kapcsolatban keletkezett: sem az előkészítő értekezleteken, sem magán a csúcsertekezleten ugyanis az értekezlet résztvevőinek nem sikerült egységes álláspontra jutniuk a következő summit vendéglátójának kinevezése kérdésében. Jóllehet az egyetlen komoly jelölt Nicaragua volt (bár a vendéglátó szerepét Indonézia is megpályázta), a vélemények mégis erősen megoszlottak. Egyesek szerint ugyanis Nicaragua kinevezésével a mozgalom jelentős támogatást nyújtana e közép-amerikai ország forradalmi vívmányainak megszilárdításához és az USA által támogatott ellenforradalmárokkal a függetlenség megőrzéséért vívott küzdelemben, míg mások szerint az ottani helyzet nem garantálja egy érdemi csúcsertekezlet összehívásának és megtartásá-

nak a lehetőségét. Ha ugyanis már a Dél-afrikai Köztársaság közelsége miatt több államfő is távol maradt Harareből, akkor könnyen elképzelhető, hogy Managuába még kevesebben gyűlnének össze, holott éppen Nicaragua érdeke, hogy a kilencedik csúcsertekezlet még jobban sikerüljön, még egységesebb legyen, tehát még nagyobb súllyal essen a latba a világpolitika ügyeinek intézésében, a tagországok függetlenségének, önállóságának megőrzésében. Ezt a támogatást viszont a csúcsertekezlet Nicaragua esetében már Harareban is egyértelműen kimondta.

Így aztán a hararei csúcsertekezlet úgy döntött, hogy a következő összejövetelük vendéglátóját (további széles körű konzultációk után) a soron következő miniszteri értekezleten fogják kijelölni — mint ahogy az Harare esetében is történt. Ezzel a döntéssel azonban felmerült az említett miniszteri értekezlet vendéglátójának a kérdése. A két jelölt, Ciprus és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság között a csúcsertekezlet részvevőinek csak a késő éjszakába nyúló órákban sikerült közös nevezőre jutniuk, mégpedig olyképpen, hogy az 1988-as miniszteri értekezlet színhelye Ciprus lesz, míg a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság egy gazdasági problémáknak szentelt rendkívüli miniszteri értekezletet hív majd össze 1987-ben.

E látszólag csekélység körüli vita azonban ékesen bizonyítja, hogy a mozgalom csúc- és egyéb értekezletei vendéglátóinak kérdése egyáltalán nem csupán „műszaki probléma”, hanem messzemenő politikai következményekkel járó, a mozgalom fejlődése szempontjából elsőrendű fontosságú kérdés.

A jugoszláv küldöttség

A hararei csúcsertekezlet vendéglátóinak a küldöttségünk iránti viszonyulása, s nem különben a tény, hogy a csúcsertekezlet részvevői igen élénk érdeklődést tanúsítottak a küldöttségünkkel való kontaktusok és véleménycserék iránt, valamint a szakembereink hozzájárulása a hararei értekezlet sikeres megszervezéséhez, előkészületeihez, lebonyolításához és eredményéhez, kétséget kizáróan arról tanúskodik, hogy Jugoszlávia az el nem kötelezett országok mozgalmában változatlanul nagy tekintélynek örvend. „Hazánknak ezt, a Tito által szerzett kincsét és nagy értékű hagyatékát mindenáron meg kell őriznünk.”

Távlatok

Mindent összegezve, elvitathatatlan, hogy a szeptember 1—6-ig megtartott nyolcadik hararei csúcsertekezlet rendkívül sikeresnek minősíthető. Nem csupán azért, mert ezzel úgy tűnik, végérvényesen befejeződött a mozgalom alapelvei megkérdőjelezésének a korszaka, hanem mert a mozgalom ezúttal első ízben hozott olyan előremutató, konkrét akció-

terveket, amelyek megvalósításával a mozgalom már nem csupán a nemzetközi szintér erkölcsi ereje, hanem a békeszerető emberiség lelkiismeretének szerepében még hatékonyabb fellépésre képes világpolitikai tényezője lehet.